

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2025.5.48>

ШКИРТА А.І.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**ON THE DETERMINATION OF THE LEGAL NATURE OF ADMINISTRATIVE JURISDICTION IN POLICE ACTIVITIES**

У статті здійснено теоретико-правове обґрунтування правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності. Визначено її ключові ознаки, з урахуванням специфіки позасудового порядку реалізації публічно-владних повноважень органами Національної поліції України. Розкрито особливості правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності, яка відзначається публічно-владним характером, що виявляється в здійсненні суб'єктами поліцейської діяльності функцій державного примусу від імені держави у позасудовому порядку. З'ясовано сутність адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності, яка полягає у своєчасному, оперативному реагуванні на адміністративні правопорушення, з метою захисту публічної безпеки і порядку. Доведено, що правова природа адміністративної юрисдикції поліцейської діяльності має процесуально-примусовий вимір, який вирізняється з-поміж інших форм адміністративного примусу завдяки наявності заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Констатовано, що праявляється тенденція щодо унормування позасудового розгляду справ про адміністративні правопорушення є визначальною для розуміння правової природи поліцейської адміністративної юрисдикції, оскільки вона формує основу для здійснення правоохоронної, наглядової та контрольної функції в адміністративному порядку. Встановлено, що з теоретико-правової точки зору, правова природа адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності охоплює три взаємопов'язані аспекти, а саме: а) функціональний, що полягає у реалізації повноважень у сфері охорони публічної безпеки і порядку, профілактики адміністративних правопорушень та покарання винних осіб; б) процесуальний, який виражається у застосуванні процесуальних заходів адміністративного примусу, з метою забезпечення ефективного та своєчасного розгляду справ про адміністративні правопорушення; в) інституційний, прояв якого виражається у наділенні адміністративно-юрисдикційними повноваженнями органів правопорядку.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-юрисдикційна функція, поліцейська діяльність, публічно-владні повноваження, суб'єкти поліцейської діяльності, адміністративні правопорушення, напрями поліцейської діяльності.

The article provides a theoretical and legal substantiation of the essence of the legal nature of administrative jurisdiction in policing activity. Its key features are identified with due regard to the specifics of the extrajudicial procedure for exercising public-authority powers by the bodies of the National Police of Ukraine. The peculiarities of the legal nature of administrative jurisdiction in policing activity are revealed; it is characterized by a public-authority nature manifested in the exercise by subjects of policing activity of functions of state coercion on behalf of the state in an extrajudicial manner. The essence of administrative jurisdiction in policing activity is clarified as consisting in timely and prompt response to administrative offenses for the purpose of protecting public safety and public order. It is proven that the legal nature of administrative jurisdiction in policing

activity has a procedural-coercive dimension that distinguishes it from other forms of administrative coercion due to the presence of measures ensuring proceedings in cases of administrative offenses. It is stated that the law-making trend toward regulating the extrajudicial consideration of cases on administrative offenses is decisive for understanding the legal nature of police administrative jurisdiction, as it forms the basis for the exercise of law-enforcement, supervisory, and control functions in the administrative procedure. It is established that, from a theoretical and legal perspective, the legal nature of administrative jurisdiction in policing activity encompasses three interrelated aspects: (a) a functional aspect, consisting in the exercise of powers in the field of public safety and public order protection, prevention of administrative offenses, and punishment of offenders; (b) a procedural aspect, expressed in the application of procedural measures of administrative coercion to ensure effective and timely consideration of cases on administrative offenses; and (c) an institutional aspect, manifested in vesting law-enforcement bodies with administrative-jurisdictional powers.

Key words: *administrative law, administrative-jurisdictional function, policing activity, public-authority powers, subjects of policing activity, administrative offenses, directions of policing activity.*

Актуальність теми. У сучасних умовах трансформації правоохоронної системи України, євроінтеграційних процесів та посилення уваги до стандартів належного публічного адміністрування особливою актуальності набуває питання з'ясування правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності. Адміністративна юрисдикція поліції є однією з ключових форм реалізації публічно-владних повноважень, через яку здійснюється реагування на адміністративні правопорушення, застосування заходів адміністративного примусу та забезпечення публічної безпеки і порядку. Водночас у науковій літературі відсутній єдиний підхід до розуміння її сутності, змісту та місця в системі адміністративного права, що зумовлює наявність концептуальних і термінологічних розбіжностей.

Проблемність зазначеного питання посилюється тим, що адміністративна юрисдикція в поліцейській діяльності перебуває на перетині кількох правових площин – адміністративної, адміністративно-деліктної, процесуальної та правоохоронної. Це призводить до її неоднозначного трактування як сукупності повноважень, виду правоохоронної діяльності, особливої форми правозастосування або окремого інституту адміністративного права. Відсутність чіткого доктринального розуміння правової природи адміністративної юрисдикції негативно впливає на визначення меж компетенції суб'єктів поліцейської діяльності, співвідношення адміністративної юрисдикції з іншими функціями поліції, а також на практику застосування адміністративно-правових норм.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у теоретико-правовому переосмисленні сутності правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності з урахуванням сучасних підходів до розуміння публічної влади, функціонального призначення поліції та стандартів захисту прав і свобод людини. Такий аналіз є необхідним не лише для розвитку науки адміністративного права, а й для формування концептуально виважених підходів до вдосконалення законодавства та правозастосовної практики у сфері поліцейської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності тривалий час перебуває у фокусі уваги вітчизняної адміністративно-правової науки. Окремі теоретико-правові аспекти адміністративної юрисдикції, адміністративного процесу та адміністративного примусу досліджувалися у працях таких науковців, як: Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, С. С. Єсімов, А. Т. Комзюк, В. К. Колпаков, Т. О. Коломоєць, М. В. Ковалів, О. І. Миколенко, І. М. Проць, Я. В. Сідей та інші. У їхніх наукових доробках розкрито питання класифікації заходів адміністративного примусу, співвідношення матеріальних і процесуальних норм адміністративного права, а також особливості адміністративної відповідальності та адміністративного процесу.

Водночас у працях зазначених авторів адміністративна юрисдикція здебільшого розглядається або в контексті судового адміністративного процесу, або як складова адміністративно-деліктного механізму без належного акценту на її поліцейську специфіку. Недостатньо уваги приділяється з'ясуванню правової природи адміністративної юрисдикції саме в поліцейській діяльності, її співвідношенню з судовою юрисдикцією, а також ролі процесуальних заходів адміністративного примусу як визначальної ознаки юрисдикційної діяльності поліції.

Таким чином, попри наявність значного масиву наукових досліджень у сфері адміністративного права, питання сутності правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності, її системних ознак та функціонального призначення залишаються недостатньо комплексно дослідженими, що зумовлює необхідність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Метою статті є теоретико-правове обґрунтування правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності та визначення її ключових ознак з урахуванням специфіки позасудового порядку реалізації публічно-владних повноважень органами Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне розпочати теоретико-правове дослідження правової природи адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності шляхом виокремлення її визначальних ознак, що дає змогу забезпечити комплексне розуміння цього правового явища. Зокрема, найбільш ефективним методологічним підходом у цьому контексті вбачаємо проведення порівняльного аналізу адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикційної діяльності, насамперед судової.

Вважається, що в основі зазначеного аналізу лежить складний і багатоаспектний об'єкт адміністративного права, представлений у вигляді систематизованої сукупності суспільних відносин, які: регулюються як матеріальними, так і процесуальними нормами адміністративного права; мають подвійне призначення – регулятивне та охоронне; характеризуються нормативною багаторівневістю, що охоплює як акти законодавчого характеру, так і індивідуальні адміністративні акти, видані уповноваженими посадовими особами органів публічної адміністрації; включають широке коло суб'єктів правового регулювання, до якого належать органи виконавчої, законодавчої та судової влади.

При цьому, правова природа адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності яскраво проявляється, шляхом її співвідношення з юрисдикцією судовою. Наприклад, порівнюючи обсяг судових та адміністративних юрисдикційних поліцейських повноважень, варто наголосити, що суди та органи Національної поліції виступають лідируючими суб'єктами юрисдикційної діяльності, в межах реалізації публічно-владних повноважень держави, однак їхні функції та правовий статус істотно відрізняються за змістом, процесуальними формами та юридичними наслідками прийнятих рішень.

Характеризуючи адміністративні справи, що розглядаються в судовому порядку та безпосередньо впливають з адміністративних правовідносин, доцільно вказати на їх класифікацію на дві основні групи. Перша охоплює справи, що виникають у результаті адміністративно-правових спорів між суб'єктами адміністративного права, у той час як друга категорія стосується справ, ініційованих у зв'язку з учиненням адміністративного проступку та потребує вирішення питання щодо притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Правову основу порядку вирішення зазначених категорій адміністративних справ становлять матеріальні та процесуальні норми, що регулюють суспільні відносини у сфері: а) адміністративного судочинства; б) притягнення до адміністративної відповідальності, а також в) нормативно-правові акти, які регулюють окремі аспекти господарсько-процесуальних правовідносин, у випадках, коли розгляд справ пов'язаний із діяльністю суб'єктів господарювання у публічно-правовій сфері.

Такий висновок впливає з норми статті 22 Закону України «Про судоустрій і статус судів», яка визначає юрисдикційні повноваження місцевого суду щодо розгляду різних категорій справ. Зокрема, відповідно до частини 2 коментованої статті, місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом [1].

Водночас аналіз правової основи адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції засвідчує пріоритетне значення норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, які слугують ключовим нормативним регулятором у процесі реалізації поліцейськими повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності, визначення складів адміністративних проступків, підвідомчих поліції, порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також застосування заходів адміністративного процесуального впливу.

Звертаючись до історії становлення українського адміністративного юрисдикційного законодавства, слід підкреслити, що до прийняття Кодексу адміністративного судочинства України, КУпАП фактично уособлював єдину нормативно-правову основу для врегулювання адміністративно-юрисдикційної діяльності різних за своїм адміністративно-правовим статусом органів державної влади, зокрема, судових та виконавчих. У цьому контексті, Я. В. Сідей зазначає, що

судова юрисдикція була використана ще у 80-х роках минулого століття, коли до компетенції судів загальної юрисдикції було передано розгляд скарг на неправомірні дії органів державної влади, які порушують права громадян [2, с. 198].

Іншими словами, саме норми КУпАП тривалий час забезпечували як матеріальні, так і процесуальні підстави для притягнення до адміністративної відповідальності, а також визначали компетенцію уповноважених органів, зокрема судів та органів внутрішніх справ (наразі – Національної поліції), у вирішенні справ про адміністративні правопорушення.

Варто особливо підкреслити, що в юридичній науці до 1992 року практично повністю була відсутня будь-яка системна спроба теоретичного осмислення адміністративного процесу як самостійної форми здійснення правосуддя. Здебільшого, адміністративний процес розглядався виключно як допоміжний інструмент реалізації виконавчо-розпорядчих функцій органів державного управління, а не як повноцінна юрисдикційна діяльність, що в рамках самостійного інституту адміністративного права, покликана забезпечувати захист прав і свобод громадян у публічно-правових спорах [3, с. 158].

При цьому, варто погодитися із висновком І.М. Проць, щодо недоречності твердження про тісний взаємозв'язок інституту адміністративного судочинства та провадження у справах про адміністративні правопорушення. Термін адміністративні правопорушення, на переконання І.М. Проць, використовується в адміністративному судочинстві лише стосовно змісту позовної заяви, пов'язаної з адміністративним наглядом, та документів, що додаються до неї [4].

Таким чином, законодавство, що врегульовує позасудовий розгляд справ про адміністративні правопорушення виступає ключовим елементом інституту адміністративної юрисдикції поліції та визначальною ознакою її правової природи. Його наявність забезпечує реалізацію функціонального призначення поліцейської діяльності – своєчасне відновлення публічної безпеки та порядку, здійснення превентивного реагування на адміністративні правопорушення, а також оперативне виконання вимог адміністративного законодавства в умовах реального часу.

Проте, не менш важливою рисою, яка підкреслює своєрідність правової природи адміністративної юрисдикції та виокремлює її з-поміж інших видів юрисдикції, слугує наявність у поліцейських, як спеціально уповноважених суб'єктів, права на застосування від імені держави спеціальних примусових заходів адміністративно-правового характеру.

На теперішній час примус у поліцейській діяльності, як правова та етимологічна категорія, залишається однією з найменш опрацьованих у вітчизняній науці. Актуальність цього питання проявляється як у теоретичній площині – з огляду на відсутність легального визначення поняття «примус» у чинному законодавстві, – так і в прикладному аспекті, зважаючи на міжгалузевий характер правової природи примусу. Так, примус як засіб державного впливу застосовується не лише в адміністративному процесі, а й у межах цивільного, господарського та кримінального судочинства, що свідчить про його універсальну функцію в системі правового регулювання.

В Законі України «Про Національну поліцію», «примус», як правова конструкція, використовується в контексті більш широкого поняття «поліцейські заходи». Відповідно до частини 1 статті 30 коментованого Закону, поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом.

При цьому, частина друга цієї ж статті закріплює повноваження поліції щодо застосування в межах своєї компетенції поліцейських превентивних заходів та заходів примусу, з метою охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення [5].

Використане у частині 1 статті 30 Закону України «Про Національну поліцію» словосполучення «заходи реагування на правопорушення» опосередковано вказує на те, що заходи примусового характеру передбачені також у кодифікованих актах законодавства. Насамперед, йдеться про заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, закріплені у статті 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Водночас, ані зазначений Закон, ані КУпАП не містять чіткого нормативного визначення поняття «примус», що породжує теоретико-правову невизначеність цієї категорії та актуалізує потребу у її доктринальному переосмисленні з урахуванням міжгалузевого характеру примусу та особливостей його застосування в адміністративно-юрисдикційній діяльності поліції.

Аналіз довідкової літератури засвідчує отождолення примусу із термінами «сила», «насилство». «Примус – це натиск з чийого боку; примушування, силування, неволання» [6, с. 401].

У спеціальній кримінологічній площині примус трактується як процес усунення або придушення індивідуальної волі через зовнішній вплив, спрямований на спонукання особи до вчинення певних дій або утримання від них, незалежно від її власного бажання [7, с. 110].

У лексикографічних джерелах «примус» визначається як натиск з боку іншої особи; необхідність діяти у певний спосіб всупереч власній волі, що обумовлена зовнішніми (зокрема – правовими) чинниками. Серед синонімів до цього дієслова у словниках наводяться такі: силувати, змушувати, поневолювати, заставляти. Вираз «з примусу» вживається у значеннях «вимушено», «без бажання», «виконуючи обов’язки» [8, с. 940]. Дієслово «примушувати» тлумачиться як спонукання до дії за допомогою силового впливу, що обмежує свободу вибору та суперечить волі людини [9, с. 384–385].

Аналізуючи різноманітні наукові підходи до розуміння «примусу», варто підкреслити, що об’єднувальною ознакою усіх наведених тлумачень поняття «примус» є його спрямованість на обмеження або нейтралізацію вольової та емоційної сфери особи, що, у свою чергу, створює передумови для зменшення рівня самостійного прийняття рішень і звуження свободи вибору в умовах здійснення правового впливу.

У зв’язку з цим, актуальним видається здійснення порівняльного аналізу правових підходів і наукових позицій щодо особливостей формування переліку заходів процесуального примусу у системі приватного та публічного права.

Так, у господарському судочинстві види, підстави та порядок застосування заходів процесуального примусу визначені у главі 9 Господарського процесуального кодексу України. Відповідно до частини 1 статті 132 ГПК України до таких заходів належать: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; штраф [10].

Таким чином, законодавець у господарському процесі визначає чіткий перелік заходів примусу з урахуванням специфіки майнових правовідносин.

У цивільному процесі перелік заходів процесуального примусу дещо розширений. Згідно зі статтею 144 Цивільного процесуального кодексу України, до них належать: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід; штраф [11].

Порівняно з господарським процесом, у цивільному провадженні передбачено додатковий захід – привід, що обумовлено необхідністю забезпечення участі фізичних осіб у судовому цивільному процесі.

Кримінальний процесуальний кодекс України не містить узагальненого переліку заходів процесуального примусу в межах однієї статті. Натомість відповідні норми розміщені в різних статтях Кодексу. Зокрема: ст.ст. 382 – «Невиконання судового рішення»; 384 – «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу»; 385 – «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання обов’язків»; 386 – «Перешкоджання з’явленню учасників процесу або примушування до відмови від показань»; 400-1 – «Представництво в суді без повноважень» [12].

У Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення згруповані в окремій главі 20. Зокрема, відповідно до статті 260 КУпАП до таких заходів належать: адміністративне затримання особи; особистий огляд; огляд речей і вилучення речей та документів, зокрема посвідчення водія; тимчасове затримання транспортного засобу; відсторонення особи від керування транспортними засобами; огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння або перебування під впливом лікарських препаратів [13].

Аналіз законодавства, що регламентує заходи процесуального примусу в різних галузях права, засвідчив, що адміністративна юрисдикція в поліцейській діяльності має низку унікальних властивостей, які виразно відображають специфіку її правової природи.

По-перше, на відміну від судових процедур (цивільного, господарського чи кримінального процесів), провадження у справах про адміністративні правопорушення має спрощений, оперативний характер, що забезпечує його ефективне застосування саме в умовах забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема під час реалізації юрисдикційних повноважень посадовими особами органів (підрозділів) Національної поліції.

По-друге, відмінною властивістю заходів процесуального примусу (заходів забезпечення провадження) у справах про адміністративні правопорушення є їх націленість на реалізацію переважно превентивної та забезпечувальної функції, на протипагу процесуальним заходам примусу у судочинстві, де відповідні заходи відіграють каральну й відновлювальну роль. Це відповідає

загальній логіці поліцейської юрисдикційної діяльності як інструмента охорони публічного порядку та безпеки.

Ще одним важливим висновком, що випливає з проведеного аналізу, є необхідність чіткого теоретико-правового обґрунтування заходів процесуального примусу як структурного елементу в системі адміністративних примусових заходів, врегульованих Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Доцільність переосмислення заходів процесуального примусу у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, як складового компонента системи адміністративного примусу, обґрунтовується нагальною потребою реформування вказаного правового інституту, який був фактично нівельований у радянський період, що спричинило створення законодавчих передумов для зменшення ролі процесуальних норм в адміністративно-деліктному праві.

У цьому контексті, доцільно погодитися з позицією О.В. Лавренчук, яка аргументує, що теорія радянського адміністративного права, попри декларативне розмежування норм на матеріальні та процесуальні, фактично демонструвала протилежне. Це виявлялося у трьох аспектах: а) домінування матеріальних норм у радянському законодавстві, тоді як норми організаційного (процедурного та процесуального) характеру, скоріше, становили виняток у правовій системі; б) зосередження переважної більшості наукових висновків щодо адміністративно-правової норми та адміністративно-правових відносин винятково на аналізі матеріальних норм адміністративного права; в) спроби окремих дослідників трактувати провадження у справах про адміністративні правопорушення як радянський адміністративний процес, що призводило до нівельування змісту терміну «адміністративний процес» та пов'язаних із ним категорій, таких як процесуальна норма, процесуальні відносини, заходи процесуального примусу тощо [14, с. 87–88].

Таким чином, з метою визначення місця заходів процесуального примусу в системі адміністративно-примусових поліцейських заходів, вважаємо за доцільне здійснити їх класифікацію, яка дозволить поглибити розуміння правової природи адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, виокремлюючи її специфічні риси та місце в загальній системі публічного права.

У науці адміністративного права переважає традиційний підхід до систематизації заходів адміністративного примусу, який передбачає їхній поділ на три основні групи: заходи адміністративного попередження, запобіжні заходи та адміністративні стягнення. При цьому критерії такої класифікації різняться: в одних випадках визначальним є ціль застосування заходу примусу [15, с. 7], тоді як в інших – послідовність їхнього застосування [16, с. 111–112].

Спираючись на такий підхід, можемо зробити висновок, що мета застосування посадовими особами поліції заходів адміністративного процесуального примусу має такі складники: а) запобігання й попередження ймовірних протиправних посягань та усунення шкідливих наслідків адміністративного правопорушення для особи, суспільства і держави; б) припинення протиправної поведінки порушника; в) складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим; г) забезпечення своєчасного і правильного розгляду справи про адміністративне правопорушення; д) виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення [13]. Для порівняння, варто звернути увагу, наприклад, на норму статті 145 КАС України, яка закріплює перелік заходів процесуального примусу, до числа яких віднесено: 1) попередження; 2) видалення із залу судового засідання; 3) тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; 4) привід; 5) штраф [17].

Зазначений перелік видів заходів процесуального примусу, за обґрунтованим твердженням О.В. Лавренчук [14, с. 90], демонструє відсутність у адміністративному судочинстві цілей, спрямованих на попередження ймовірних протиправних діянь та усунення шкідливих наслідків для особи, суспільства чи держави.

Основне призначення цих заходів у КАС України, рівно як і в інших різновидах судового процесу, полягає виключно в забезпеченні належного порядку судового провадження, дисципліни учасників процесу та ефективного здійснення правосуддя. Вони не мають превентивного чи компенсаційного характеру щодо майбутніх або вже скоєних адміністративних правопорушень, на відміну від цілей, що стоять перед заходами адміністративного процесуального примусу, які застосовуються поліцією.

У цьому контексті характерна властивість адміністративного судочинства полягає у його зосередженні на вирішенні вже існуючих публічно-правових спорів, а не на запобіганні правопорушенням чи ліквідації їхніх наслідків, що є прерогативою адміністративно-юрисдикційної діяльності посадових осіб органів (підрозділів) Національної поліції.

Отже, один із ключових критеріїв класифікації заходів адміністративного примусу в межах поліцейської юрисдикційної діяльності – це мета їх застосування. У теорії адміністративного права зазначений критерій дав підстави для поділу таких заходів на три основні групи: адміністративно-запобіжні заходи, заходи адміністративного припинення та заходи адміністративного стягнення, які також позначаються як адміністративно-юрисдикційні (процесуальні) заходи примусу.

Висновки. Отже, правова природа адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності відзначається публічно-владним характером, що виявляється в здійсненні суб'єктами поліцейської діяльності функцій державного примусу від імені держави у позасудовому порядку. Її сутність полягає у своєчасному, оперативному реагуванні на адміністративні правопорушення, з метою захисту публічної безпеки і порядку.

Правова природа адміністративної юрисдикції поліцейської діяльності має процесуально-примусовий вимір, який вирізняється з-поміж інших форм адміністративного примусу завдяки наявності заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. При цьому, вказані заходи процесуального примусу, не будучи самостійною формою покарання, виконують роль сервісно-забезпечувального інструмента та слугують реалізації функціональних повноважень суб'єктів поліцейської діяльності щодо забезпечення адміністративного провадження.

Правотворча тенденція щодо унормування позасудового розгляду справ про адміністративні правопорушення є визначальною для розуміння правової природи поліцейської адміністративної юрисдикції, оскільки вона формує основу для здійснення правоохоронної, наглядової та контрольної функції в адміністративному порядку.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність суб'єктів, наділених поліцейськими функціями, має інституційні особливості, які виявляються в її здійсненні спеціально уповноваженими органами правопорядку, що функціонують у межах ширшої системи правоохоронних органів. Їх віднесення до особливої групи суб'єктів юрисдикційної діяльності базується на наявності чітко визначених законом повноважень, спрямованих на реалізацію адміністративно-примусових заходів та забезпечення публічних інтересів.

З теоретико-правової точки зору, правова природа адміністративної юрисдикції в поліцейській діяльності охоплює три взаємопов'язані аспекти, а саме: а) функціональний, що полягає у реалізації повноважень у сфері охорони публічної безпеки і порядку, профілактики адміністративних правопорушень та покарання винних осіб; б) процесуальний, який виражається у застосуванні процесуальних заходів адміністративного примусу, з метою забезпечення ефективного та своєчасного розгляду справ про адміністративні правопорушення; в) інституційний, прояв якого виражається у наділенні адміністративно-юрисдикційними повноваженнями органів правопорядку, як окремого різновиду правоохоронних органів, що діють у правоохоронній сфері суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
2. Сідей Я. В. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 196–200.
3. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Правова природа суду першої інстанції, що здійснює правосуддя в адміністративному судочинстві. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія: Право*. 2020. Вип. 27. С. 155–160.
4. Проць І. М. Співвідношення законодавств про адміністративне судочинство та про адміністративні правопорушення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 374–379.
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
6. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпущо. Київ : Аконті, 1998. Т. 3 : ОБЕ–РОБ. 712 с.
7. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодед]; за ред. проф. І. М. Даньшина. Харків : Право, 2003. 352 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2004. 1728 с.

9. Горййнов А. М. Самозахист як засіб приватного правового примусу. *Держава і право* : зб. наук. праць. *Юридичні і політичні науки*. Вип. 53. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2011. С. 384-390.
10. Господарський процесуальний кодекс України : від 06 листоп. 1991 р. № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
11. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, 11-12, 13. Ст. 88.
13. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
14. Лавренчук О.В. Місце заходів процесуального примусу в класифікації заходів адміністративного примусу. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 19. С. 86-92.
15. Миколенко О.І. Адміністративний процес і адміністративна відповідальність : навчальний посібник. Харків : Одісей, 2010. 368 с.
16. Битяк Ю.П., Зуй В.В. Адміністративне право України (Загальна частина). Навчальний посібник. Харків : ТОВ «Одісей», 1999. 224 с.
17. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06 лип. 2005 р. № 2747-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, 37. Ст. 446.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025